

«Skrift om vår nære historie»

ANTON OLSTAD

Skrift om vår nære historie kaller Arne Stormes den tredje boken han har skrevet om 1940 og okkupasjonstiden. På Astor Forlag, 8174 Meløy, har han 1988 gitt ut «Spor i vår nære historie», 1989 «Sataniske glør» og nå denne.

Han er sivilagronomi og dessuten lektor med historie som hovedfag. Han har vært aktivt engasjert i politikk, blant annet som redaktør i de først etterkrigsårene av Venstre- og Sp-avisen Nordstrøderen og Namdalen - og varamann for Sp en periode på Stortinget. Bøkene er resultatene av en sannhetssøkende iherdige arbeide, litt uortodokse, litt beske kanskje, men *meget* leseverdige. I baksideteksten til den første sier han blant annet: «Korleis kunne regjering, fylkesmenn og høgsterett fullstendig ignorere alt vi hadde av norsk lovverk». På baksiden av nummer to leser man blant annet: «Eller er det noen som i sin villete fantasi tenker seg at Stortinget på Elverum i april 1940, mente at regjeringa Nygaardsvold skulle kunne avlive mennesker; opprette konsentrasjonsleire for ti-tusen, konfiskere eiendom, frakta folk statsborgerlige rettigheter og kose seg i bigamiforhold? Stormes legger ikke fingrene imellom. På bakre omslagsside av årets «Skrift om vår nære historie», har han skrevet: «Kanonskytteren August Bonsak fekk fengsel. Oberst Hans

Hiorth slapp fengsel, men fekk aldeles ikkje noe medalje. Det var så mange andre som skulle ha». (De spilte avgjørende roller 9. april). Olaf Lindvik fekk fengsel, men etter mange tiår medalje for sin innsats mot tyskerne i 1940. Medaljen ble tatt tilbake. Lindvik hadde vore med på østfronten. Stormes trekker denne triste konklusjon:

«**E**r det så, at når hatet blir oppkonstruert, er det uten grenser?» Stormes er en modig mann, som uten hensyn til seg selv eller det som er letteste løsning, for tredje gang gir interesserte lesere kikk inn i deler av vår krigs- og okkupasjonshistorie, ting som helst bør forties? Hans hovedtema og drivkraft må være å få rettferdighet, balanse og sannhet - hvor ubehagelig den enn måtte være for tidligere samfunnsspisser - frem. Det er stritt, og beundringsverdig, selv et halvt århundre etterpå. At boken er så personlig skrevet gjør den enda bedre å lese. Han gir den første verdenskrig og seierherrens hatefulle og ukloke behandling av det slagne Tyskland som bakgrunn for Hitlers vei til makten og krigen. Det er ikke vanlig, men ikke desto mindre viktig og riktig. Han omtaler Münchenforliket. Og han siterer krigshistorikeren A. J. P. Taylors ord om britenes standhaftighet i 1939: «Var utvilsomt heroisk, men

den var hovedsakelig heroisk på andres bekostning». Stormes omtale det kontroversielle møtet mellom generalstaben og justisminister Terje Wold 10. april, som førte til at general Laake fikk avskjed og at general Ruge tok opp kampen nettopp på den samme forutsetning om hjelp som Laake hadde satt. Nevner Bonsaks, kanonskytteren fra Oscarsborg, skjebne etter krigen, og general Fleischers selvmord i Canada - dramatisk da og nærmest fortiet senere. Selvsagt behandler han det man har kalt Elverumsfullmakten, interessant blant annet fordi en slektning av Koht sier han har Kohts ord på at noen formell Elverumsfullmakt ikke eksisterer. Nygaardsvold-forsvarer professor Skodvin og hans skole kan ikke alltid ha det like lett. Stormes peker på Frede Castbergs ord om at Hambro ved årsskiftet 1944/45 mente at regjeringen Nygaardsvold skulle trekkes til ansvar for overtredelse av den provisoriske anordningsmyndighet. Interessante ord fra mannen som er «Elverumsfullmaktens far» og har fått sin byste reist i den egenskap.

Stormes omtaler oberst Hiorths rolle i kampen på Midtskogen og gir Hiorth æren for å ha sitt ordre om sperrestillingene (her er det blitt en trykkfeil, sperrestillingene er blitt til sperreballongene) på Midtskogen 4-5 timer før Ruge kom dit. Det er ikke tvil om at

oberst Hiorth, på samme måte som oberst Enksen på Oscarsborg, burde vært dekorert for innsatsen. Han nevner en rekke omdiskuterte forhold, blant annet statsrådene Lies og Ljungbergs innblanding i militære disposisjoner overfor fallskermjegerne på Dovre, noe som resulterte i at kaptein Austlid falt der. Boken omtaler en rekke kontroversielle forhold, statsrådene Torp og Frihagens to-ukers «permisjon» fra Tromsø i mai 1940, og interne kollisjoner i regjeringen. Noe som kanskje er særlig viktig for generasjonene som ikke selv opplevde krigen og krigstiden, er at han trekker frem den mangel på enhet, klar forståelse av hva som var rett og galt i forholdet til okkupasjonsmakten i 1940 og 1941 og til regjeringen som hadde måtte flykte, eller var blitt presset, til å dra til London. Ikke mindre interessant er hans søkelys på Nygaardsvoldregjeringens forhold i og til Storbritannia. Og han omtaler oppgjøret etter krigen, kampen om regjeringsmakten, Nygaardsvolds skjebne, Hamsuns vanære og mye annet folk som er interessert i historie og politikk bør vi vite mer om. Også krigsseileres «belønning» er nevnt. For historieinteresserte og sannhetssøkende mennesker anbefales også Arne Stormes siste bok. Et *verdifullt* korrektiv til krigstidshistorien.

Morgenbladet

22. nov 1990

(s. 21)

Dagblad
Kronikk

105825